

консультацій, семінарів, тренінгів, масових заходів, роздачі брошур, буклетів тощо.

Системою соціальних і профілактичних служб реалізується ряд заходів, щодо попередження та запобігання негативної материнської поведінки. Найпоширеніші заходи: масові, інформаційні, навчальні, методичні, дослідницькі [2].

Висновки. На жаль, державні установи, що здійснюють профілактику девіантної материнської поведінки не в змозі максимально ефективно та результативно запобігти та повністю подолати проблему девіантного материнства. Причинами цього є недостатність фінансування соціальних програм по профілактиці девіантного материнства; відсутність матеріально-технічної бази ряду центрів, зокрема районних; проблематичним є кваліфіковане кадрове забезпечення, особливо в районах та міській місцевості. Ще однією з причин зростання негативних проявів материнської поведінки є недостатня узгодженість дій соціальних служб та недержавних організацій, що займаються профілактикою девіантної материнської поведінки.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Парфанови І. І. Соціальна профілактика :курс лекцій. Тернопіль, 2009. 159 с.

Галина Олійник,
*доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Вікторія Золотун,
*магістрантка освітньої програми
«Соціальне адміністрування у громаді»
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль*

ХАРАКТЕРИСТИКА МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНОЇ РОДИНИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

***Анотація.** У статті розкрито характеристику малозабезпеченої родини в сучасному українському суспільстві. Проаналізовано поняття «малозабезпеченість». Виокремлено категорії малозабезпечених осіб. Зокрема, виділено особливості людей з малозабезпечених родин. Визначено, що особливе місце у роботі з малозабезпеченими сім'ями має належити соціальному педагогу/працівнику.*

***Ключові слова:** малозабезпеченість, соціальний працівник, соціальна допомога, соціальна підтримка.*

Постановка проблеми. Сутнісною людською потребою є потреба у родині. Сім'я як людська спільнота виникла раніше, ніж нації чи держави, а нині саме сім'я є найвагоміший соціальний інститут. Роль сім'ї у суспільстві є надзвичайно вагомою, її не можливо порівнювати з жодним соціальним інститутом у суспільстві, оскільки саме від неї залежить перспектива розвитку країни, в ній відбувається формування та розвиток як особистості, а також оволодіння соціальними ролями, які є вагомими для забезпечення якісного процесу соціалізації членів родини у соціумі. Сім'я виступає як перший і найвагоміший виховний інститут.

Відзначимо, що суспільні умови, у яких проживають люди певної історичної епохи і конкретної країни, визначаються ступенем розвитку, насамперед, сім'ї як найменшої структурної одиниці суспільства.

У теперішньому часі досить поганий вплив на життя родин має достатньо високий рівень безробіття, дуже завищені тарифи на житлово-комунальні послуги, недостатня оплата за працю та ін. На жаль, малозабезпечені сім'ї не мають можливості оплатити певні послуги освіти і охорони здоров'я, цікаві туристичні послуги. Навіть не можуть дозволити собі багато інших матеріальних, соціальних і духовних благ. Саме в таких складних умовах неможлива достатня соціалізація дітей, реалізація їхніх потенційних можливостей, духовно-інтелектуальний розвиток, проблема бідності в сім'ї набуває складного характеру.

Зниження життєвого рівня населення за період тривалого реформування країни позначилося на моральному, фізичному і психічному здоров'ї всього населення, а особливо це торкнулося дітей та підлітків. Отже, бідність вважається чи не найбільш складною проблемою сучасної

України. Відомо, що погане соціально-економічне положення більшої частини українських родин створює соціальну напруженість та негативно впливає на всі ті процеси в суспільстві, які перешкоджають успішному розвитку країни. Так, держава, виконуючи свої соціальні завдання, повинна піклуватися про людей, які потребують допомоги, зокрема, й про малозабезпечені родини. Одним із варіантів надання допомоги таким родинам є здійснення соціальної роботи із цими родинами, що й обумовлює актуальність проблеми.

Метою статті – здійснити аналіз малозабезпеченої родини в сучасному українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі вивчення з'ясовано, що проблеми організації та надання соціальної допомоги малозабезпеченими сім'ям розглядаються як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками, серед яких: В. Бочарова, В. Гуров, Л. Завацька, І. Зверєва А. Капська, В. Торохтий та ін. Однак, незважаючи на актуальність питання, слід відзначити певний дефіцит досліджень, які би були спеціально спрямовані на вивчення особливостей надання соціальної допомоги малозабезпеченим родинам.

Вперше поняття «малозабезпеченість» одержало законодавче закріплення у Законі України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 1 червня 2000 р. Це визначення можна трактувати як певний соціальний ризик, який визначає неспроможність особи чи сім'ї з огляду на об'єктивні чинники забезпечити середньомісячний сукупний дохід на рівні прожиткового мінімуму. Іншими словами малозабезпечені – це достатньо специфічний стан матеріальної незабезпеченості людей, коли болючим є питання того, що доходи сім'ї не дозволяють підтримувати необхідне для життєдіяльності споживання. Тобто це такий стан, коли люди не мають засобів на мінімальний національний стандарт споживання, коли доходи родини нижче прожиткового мінімуму.

Нині загроза зубожіння нависла над цілком заможними соціально професійними прошарками населення (селяни, низькокваліфіковані робітники, інженерно-технічні працівники). З інтернет джерел встановлено, що для українського суспільства характерна сильна диференціація за деяким рівнем матеріального становища прошарків і груп, а число найменш забезпеченого населення за останні п'ять років збільшився з чотирьох до п'ятнадцяти разів.

За даними вітчизняних досліджень наше суспільство складається з чотирьох соціальних прошарків:

- бідні (майже 27% населення, більше половини з яких є злиденними);
- потенційно середньо-дохідні (приблизно 50% населення, доходи є недостатніми для віднесення до середнього прошарку);
- середньо-дохідні (приблизно 20% населення, є соціальна база майбутнього середнього класу);
- заможні (приблизно 3,0%).

Встановлено, що до малозабезпечених категорій (потребуючих підтримки держави), відносяться люди з інвалідністю I і II груп, громадяни віком від 80 років і більше, пенсіонери, багатодітні родини, неповні родини, родини з дітьми з особливими потребами, студентські родини, родини безробітних, родини з малолітніми дітьми, особи, що потрапили в екстремальні ситуації (вимушено переміщенні особи; люди, що постраждали в результаті стихійних лих; біженці, особи без постійного місця проживання).

Ми погоджуємося із думкою К. Либанової про те, що зниження рівня малозабезпеченості означає якісне зменшення кількості бідних. Це вимагає постійного розгляду основоположних причин та чинників малозабезпеченості. Ключовими аспектами у цьому питанні є визнання та розвиток потенціалу бідних, зростання їхньої продуктивної здатності та знищення бар'єрів, які перешкоджають цьому. Зниження рівня малозабезпеченості повинно бути зосереджено на покращенні соціальних, економічних та екологічних умов малозабезпечених та їхньому доступі до прийняття рішень [2, с. 65].

Виділяють такі особливості людей з малозабезпечених родин, як:

- деяка відсутність ініціативи, пасивність;
- перенесення відповідальності на інших;
- невміння ставити мету, домагатися її досягнення;
- страх ризику;
- прагнення обвинувачувати у своїх лихах інших [3, с. 76].

У той же час є такі специфічні риси малозабезпеченої родини, що є об'єктивними і не залежать від бажань чи особистісних характеристик її членів, наприклад, неможливість матері з економічних причин вийти зі сфери суспільної праці і зосередити свою увагу на проблемах родини і дітей.

Крім того, у суспільній свідомості існують міфи, що стосуються виховання дітей у малозабезпечених родинах, завдяки яким у суспільстві складається упередження до таких родин.

Висновок. Таким чином, малозабезпеченість родини – це не фатальна приреченість на заздалегідь негативний результат виховання, а серйозний фактор, з яким варто вважатися, організувати виховання, що несе в собі як плюси, так і мінуси. Виходячи з вищезазначеного поділяємо позицію Л. Коваль, І. Зверєвої та С. Хлебик, у тому, що особливе місце у роботі з малозабезпеченими сім'ями має належити соціальному педагогу/працівнику, який «педагогізує» сім'ю та її мікросередовище, створює педагогічні умови, що дозволяють їй набутися позитивного соціального досвіду, засвоїти соціальні цінності і організовувати свою життєдіяльність на цій основі [1, с. 9].

Отже, соціальний працівник повинен не тільки допомагати родині подолати виниклі труднощі, при цьому залучаючи кошти благодійників або спостерігаючи за справедливим розподілом державної допомоги, а однією з місій – це навчити родину самопомогі і взаємодопомогі, що дасть більший ефект, ніж найщедріші матеріальні допомоги, в тому числі – будь-яке соціальне утримання.

Список використаних джерел

1. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка. / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверєва, С. Р. Хлебик. К. : ІЗМН, 1997. 392 с.
2. Либанова К. О. Ринок праці: соціально-демографічні аспекти. К. : 1996. 430 с.
3. Пилипенко П. Д. Пільги, компенсаційні виплати та інші види соціальної допомоги сім'ям, які мають дітей. *Виховання школярів*. 2006. №6. 96 с.

Галина Олійник

*доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

Славська Марія,

*бакалавр освітньої програми «Соціальна робота»
Тернопільський національний педагогічний*